

Levi Geir Eidhamar:

Små mennesker – stort mangfold

Utfordringer og muligheter

⇒ Knyttet til min bok: *Små mennesker - stort mangfold. Religioner og livssyn i barnehagen*

Påstand: Alle mennesker starter fra og med ca. toårs alder å forme sin egen unike livssynskonstruksjon. Denne utviklingsprosessen fortsetter livet ut

- Den individuelle livssynskonstruksjonen forteller bl.a. hva man selv tror på og ikke tror på, samt synet på de som tror annerledes
- Små barns livssynskonstruksjon er usikker, fragmentert, sårbar og i rask utvikling

⇒ Livet i barnehagen viktig for barns forming av egen livssynskonstruksjon

Gjennom å samtale om og undre seg over eksistensielle, etiske og filosofiske spørsmål skal barn få anledning til selv å formulere spørsmål, lytte til andre, reflektere og finne svar. Slik skal barnehagen bidra til å legge grunnlag for kritisk tenkning og dømmekraft (Kunnskapsdepartementet 2017: 17–18).

- Livssynskonstruksjonene spenner fra å være mono-tradisjonelle (f.eks. ateisme eller islam) til å være pluralistisk eklektiske
- Den enkeltes forhold til sin egen livssynskonstruksjon spenner over ulike dimensjoner: Engasjement ⇔ likegyldighet; overbevisning ⇔ tvil; ekstrovert ⇔ introvert; emosjonell ⇔ rasjonell; eksklusiv ⇔ inklusiv
- Foresatte med en eksklusivistisk livssynskonstruksjon vil kunne stå for en ganske lukket livssynsmessig sosialisering. Eget livssyn blir fremstilt som det eneste sanne, mens andre livssyn – og kanskje deres tilhengere – holdes på avstand

⇒ Dette representerer en utfordring i forhold til målene i Rammeplanen:

Barnehagen skal (...) synliggjøre, verdsette og fremme mangfold og gjensidig respekt. Barna skal få oppleve at det finnes mange måter å tenke, handle og leve på. (...) Personalet skal bidra til å utvikle barnas toleranse, interesse og respekt for hverandre og for mennesker med ulik kulturell, religiøs eller livssynsmessig tilhørighet (Rammeplanen 2017: 2, 18).

- ⇒ Barnehagen er nøytral i forhold til de ulike livssynstradisjonene, men vil samtidig fremme tolerante og åpne holdninger innen det enkelte barns livssynskonstruksjon

Livssynsmangfoldet i Norge representeres blant annet av:

- Indifferente og teoretiske ikke-troende (et økende antall tror ikke på Gud, 50% mot 47% i 2018)
 - Protestanter (minkende: den norske kirke 70%, økende: frikirkene 3%)
 - Katolikker og ortodokse (økende: 4%)
 - Muslimer (økende: 3,2%, om lag 4% med muslimsk kulturbakgrunn)
 - En rekke mindre grupper: buddhister, hinduer, sikher, Jehovas Vitner, bahá'ier, Jesu Kristi Kirke, m.m.
 - To viktige endringsfaktorer: sekularisering og innvandring
- ⇒ Norge blir mer pluralistisk
- ⇒ Store lokale variasjoner i hvem som er majoritet og minoritet

Ulike perspektiver på religioner og livssyn:

Personlig utenfraperspektiv	Personlig innenfraperspektiv
Faglig utenfraperspektiv	Faglig innenfraperspektiv

- Personlig utenfraperspektiv er en personlig betraktning av trostradisjoner man selv ikke tilhører
- Personlig innenfraperspektiv er en personlig betraktning av ens egen trostradisjon
- Faglig utenfraperspektiv er en faglig beskrivelse av en trostradisjon sett utenfra
- Faglig innenfraperspektiv er en faglig beskrivelse av hvordan tilhengere ser sin egen trostradisjon innenfra

Livssynsminoriteter i barnehagen

- ⇒ Et mål at alle barn – og ikke minst barn med minoritetsbakgrunn – kan få utvikle trygghet og stolthet over egen identitet
- ⇒ Formidling av stoff fra de ulike tradisjonene kan bidra til dette
- Kunnskapsformidling i samlingsstunden og i spontane situasjoner
 - Markering av høytider
 - Allmennmenneskelig kontra religionsspesifikk dimensjon
 - Markering av allmenn karakter (risgrøt ved pongal)
 - Barna kan involveres i markering av egne høytider

Forholdet etnisitet og religion

- De fleste muslimer, buddhister, hinduer, sikher og flere kristne minoriteter har røtter i et annet land. Dermed kan de oppleve seg som minoritet i dobbel forstand. Barnehagebarn vil sjelden skille mellom etnisk og religiøs identitet

Forholdet mellom barnas og barnehagelærerens livssynsidentitet

- Barnehagelæreren skal ikke fremme eget livssyn i barnehagen
- Eget livssyn er like fullt en del av en selv, også i arbeidssituasjonen

Vilde er humanetiker og barnehagelærer i en barnehage med flere muslimske barn. En dag hun er alene med Arif (5) i garderoben, spør den muslimske gutten: «Ikke sant at alle som er fryktelig – fryktelig – forferdelig slemme kommer til helvete?» Etter å ha tenkt seg om svarer Vilde: «Ja, de fryktelig slemme kommer kanskje dit. Men Allah er glad i menneskene og vil helst at de skal komme til paradiset. Er du redd for at noen skal komme til helvete?»

- ⇒ Full lojalitet mot foreldrenes tro, uten hensyn til eget livssyn
- ⇒ Et forsvarlig svar hvis barnehagelæreren mener helvetes-tro er skadelig for barn?

En alternativ mulighet:

Vilde: «Menneskene tenker forskjellig om hva som skjer når noen dør. Du er muslim, og foreldrene dine er muslimer. Dere tror at mange mennesker kommer til paradiset når de dør. Men dere tror også at de fryktelig slemme kan komme til helvete. Det samme tror mange millioner muslimer over hele verden.» «Hva tror du da?» undres Arif. «Jeg tror at når et menneske dør, er det helt slutt. Derfor tror jeg verken på helvete eller paradiset,» svarer Vilde. «Men hva synes du jeg skal tro?» spør Arif videre. «Det synes jeg du må bestemme selv.» Arif er fortsatt ikke fornøyd med svaret: «Synes du jeg skal tro det samme som deg – eller det samme som mamma og pappa?» Etter at Vilde har tenkt seg om, sier hun: «Jeg synes du skal tro det samme som mamma og pappa.»

Kan barnehagelæreren svare på barns spørsmål om eget ståsted?

Barnehagelæreren Muhammad sitter sammen med Odin, som har ikke-religiøs bakgrunn, og Malgorzata, som er katolikk. De to femåringene diskuterer om Jesus ble levende igjen etter han døde. Odin synes det er noe tull. Han er sikker på at de som er døde, aldri kan bli levende igjen. Malgorzata protester heftig. Hun sier at Gud gjorde Jesus levende igjen. Til slutt spør Odin: «Men hva mener du da, Muhammad? Tror du Jesus ble levende igjen?»

- ⇒ Vil det å nekte svar, signaliseres livssynsspørsmål som et tabu?

En mulig fortsettelse:

Muhammad ser på Odin og svarer: «Jeg selv tror ikke at Jesus stod opp igjen etter at han døde. Men det er mange mennesker som tror det – og for dem er det veldig

viktig.» Så snur han seg mot Malgorzata og sier: «... og slik tror jeg det er for deg, Malgorzata, ikke sant?»

Noen av livssynsminoritetene som er representert i barnehagen:

Muslimer

- Stort internt mangfold, religiøst, etnisk, kulturelt og botid i Norge
- Markering av de to id-høytidene
- ⇒ Hensyn i forhold til mange av de muslimske barna: Matforskrifter, ramadanfeiring, syn på renslighet, tildekking, forholdet mellom kjønnene, syn på lydighet og straff

Kristne minoriteter

- Stort internt mangfold, religiøst, kulturelt og etnisk
- En del tilhører også etniske minoriteter
- Elementer ved markeringen av jul kan være forskjellig fra tradisjonell norsk protestantisk tradisjon

Hinduer

- Shivaittiske tamiler med srilankesiske røtter og vishnuitter med nordindisk bakgrunn
- Mulige høytider: pongal (tamilske shivaitter), diwali og holi (vishnuitter)

Buddhister

- Mahayana-buddhister med vietnamesisk bakgrunn og theravada-buddhister med thailandsk bakgrunn
- Mulig høytid: vesak

Sikher

- Punjaber med nordindisk bakgrunn
- Mulig høytid: baisakhi og diwali

Livssynsmangfoldet gir en gyllen mulighet for å legge til rette for trening av hele barnegruppas empatiske muskulatur:

- Kognitiv empati
 - En bevisst bruk av mangfoldet til å la barna få oppøve evnen til å se verden gjennom øyne til andre som er forskjellig fra en selv
- Emosjonell empati – også overfor de som er forskjellig fra en selv
- ⇒ Gjennom personlige erfaringer får barna dermed muligheten til å opparbeide *"toleranse, interesse og respekt for hverandre og for mennesker med ulik kulturell, religiøs eller livssynsmessig tilhørighet"* (Rammeplanen 2017: 18)
- ⇒ Livssynsmangfoldet i barnehagen bør aktivt brukes som en ressurs som kan komme alle barna til gode